

Samtale med Harald Christiansen, Mygdal.

Selv om gårdmøllertiden ligger langt tilbage, lever der heldigvis stadig end del, der har oplevet den tid. De ældste af dem kan fortælle om den tid, hvor elektriciteten nåede ud i de yderste kroge af sognet og på sigt overflødiggjorde gårdmøllerne.



Husmand Harald Christiansen fra "Engholm" på Degnbølvej i Mygdal er en af dem. Harald Christiansen er 93 år gammel, og i øvrigt kendt for sin frodige og flotte have, og med sin gode hukommelse en rigtig god kilde, hvis man vil vide noget om gårdmøllertiden.

Hvordan så der ud i gårdmøllertiden ?

"Der var møller overalt. Stokmøller, klapsejlere og vindmotorer. Mod nord kunne man se Martin Jensens og Aksel Mikkelsens stokmøller og "Carlsmindes" klapsejler. Bag naboens ejendom kunne man se vindmotorerne på "Hebbelstrup", "Nr. Gøggård", "Sdr. Gøggård", "Gøggård Mølle", "Røde Mølle", "Hesthaven", "Nørmarken" og "Hvidegårds" klapsejler, Martin Pedersens, Johannes Pedersens, Martin Andersens, Niels Andersens, Holger Grøntveds, Gunnar Kristensens, Martin Sørensens og Grøntvedslagterens vindmotor, der blev ødelagt i en uheldig brand i 1938.

Stråtaget skulle skiftes. Det gamle blev taget ned, og lagt et stykke fra gården i læsiden. Da bunknen var stor nok, satte folkene ild til, men da vinden vendte, fungerede de strå, som var tabt undervejs som en lunte, der satte ild til gården! Nå, tilbage til møllerne.

Mod øst så man Ole Frederiksens, Martin Sørensens, Søren Johansens, mod syd "Degnbølgårds", Kristian Larsens, Severin Madsens, Kresten Jespersens, "Nr. Dalgårds", "Bakkegårdens", Nikasius Kristiansens og Peder Thirups mølle, der også blev ødelagt ved en brand i 1937.

Alle gårde på 20 tdr. land og derover havde en vindmotor. Nogle af dem var det særlig nemt at se. Det var de nymalede. En rød stribe langs vindrosens kant, resten af rosen var malet grå, og de 4 vinkeljern i møllestativet hjørner var rød/brune. Det var et flot syn.

Der var to typer vindmotorer: Heidemann-møllen, og Kragh-møllen.

I slutningen af 1930erne begyndte møllerne at forsvinde, og i løbet af 10-20 år, var de væk. Landskabet blev så fladt, da møllerne forsvandt."

Hvordan var det at arbejde med møllerne?

"Jeg har arbejdet på flere gårde med vindmotorer. Før vi satte møllen i gang, skulle vi "sejle på". Det betyder, at vi skulle indstille rosens klapper, så de blev fanget af vinden. Det kunne vi gøre inde fra loen ved hjælp af en stang, der gik op til møllehuset. Vi behøvede ikke tænke på at dreje møllen. Krøjevingen bag på møllen sørgede for, at møllen stod i den rigtige retning i forhold til vinden. Når vi havde "sejlet på" begyndte rosen at rotere, og for at starte maskinerne slog vi spidshjulet til med et håndtag.

Fra høsttid og til hen på foråret tærskede vi, når blæsten var stærk nok, mens det var et dagligt arbejde at grutte korn og skære hakkelse, hvis der var vind nok.

Når vi var færdige med arbejdet, frigjorde vi spidshjul, og så skulle vi "sejle af", Så stoppede møllen, og vi kunne sætte stangen, der justerede klappernes stilling, fast".

Kan du fortælle om nogle uheld eller ulykker i forbindelse med møllerne?

"Ja, det kunne en gang imellem være svært at styre møllerne. Vinden kan jo være drilsk. Jeg kan huske den gang, da det var ved at gå galt med møllen på "Houbakgård" i Bjergby. Det havde været helt vindstille, men pludselig blæser det op, og fra den forkerte retning.... Vinden kom bagfra, så rosens klapper lukkede sig næsten og fangede vinden forkert. Rosen begyndte at rotere hurtigt rundt, men i modsat retning af hvad den skulle. Det skete en gang imellem, og så var det vigtigt, at få krøjevingen i gang ved at gi' den et dask. Cykelhandler og alt-muligmand Tage Madsen fra Bjergby blev hentet. Han besluttede at bremse møllen i to trin. Først satte han et mindre bræt i klemme mellem kronhjulet og spidshjulet for at øge friktionen og bremse rotationen en anelse, og derefter brugte han et større stykke træ på samme måde for at øge effekten. Det lykkedes at bremse møllen så meget, at det var muligt at komme op til møllen, og få sat krøjevingen i gang. Den sørgede så for, at vindrosen svingede rundt, og var til at styre igen. Så det endte godt denne gang."

"Værre gik det med stokmøllen på Gøggårdsvej. Vindstyrken blev pludselig alt for voldsom, og møllen skulle bremses op, men der blev trukket så voldsomt i møllebremsen, at den blokerede - det gjorde vingerne ikke, de brækkede af og lå spredt ud på jorden!"

Desværre var gårdmøllertiden også en tid med ulykker.

"Møllerne var ikke legeredskaber, men det kunne jo være fristende at bruge en af samlemufferne, der sad på akslen som karrusel. Det gjorde en pige engang, men rotationen var så voldsom, at hun blev slynget af, og var så uheldig at ramle hovedet mod en af møllestativets hjørnestolper, så hun mistede livet."

Den 30 år gamle drivrem, som Harald Christiansen viser frem her, er samme slags rem, som overførte møllens trækkræft til tærskværk og hakkelsesmaskine.

